

←
Een realisatie
van Ark-Shelter.
© Ark-Shelter

Luxe, lapmiddel of potentieel duurzaam model?

Van tent naar stenen woning... en terug?

In de loop van de geschiedenis veranderde de levenswijze van de mens geleidelijk aan, van nomadisch naar sedentair. Hoewel we, onder meer door ontwikkelingen in de landbouwtechnieken en de transportmogelijkheden, na verloop van tijd opnieuw mobieler werden, bleven we steeds gebonden aan 'plaatsen' als uitvalsbasis en aan 'tijd' als onontkoombare voorwaarde voor 'verplaatsing'. Daar lijkt vandaag echter verandering in te komen. Filosoof Sigmunt Bauman omschrijft onze tijd als de 'vloeibare moderniteit', waarbij hij stelt dat, als gevolg van ontwikkelingen op het vlak van digitale technologieën, de relatie tussen tijd en ruimte is veranderd van 'voorstemd en stagnerend' naar 'procesmatig, veranderlijk en dynamisch'. Socioloog Manuel Castells spreekt van een 'netwerksamenleving', die wordt gekenmerkt door hyperverbondenheid, een horizontale structuur, collectiviteit op kleine schaal en zelforganisatie. Vanuit de vaststelling dat, in deze context, de interesse voor mobiele huisvesting lijkt te groeien, vragen we ons af of deze woonvorm misschien een (deel)antwoord kan bieden op bovenstaande vraag. Daarom houden we in dit artikel enkele hedendaagse voorbeelden van mobiel wonen tegen het licht.

Theoretisch kader

Bij de evaluatie van de cases zullen we voornamelijk naar drie aspecten kijken: (1) de woonkwaliteit die de betreffende huisvestingsvorm kan bieden, (2) de mate van versterking van de bewoners die erdoor kan gerealiseerd worden en (3) de mogelijke betekenis van de huisvestingsvorm op stedenbouwkundig vlak.

De woonkwaliteit van de diverse mobiele huisvestingsvormen zullen we beoordelen op basis van de flexibiliteit en de woonzekerheid, die ze aan de bewoners kunnen bieden. De flexibiliteit hangt af van de snelheid en het benodigde budget bij een verplaatsing en de aanpasbaarheid aan diverse contexten. De woonzekerheid hangt af van de conformiteit met de geldende woonnormen (omdat dit vooralsnog een belangrijke voorwaarde is voor de rechtszekerheid) en van het langeretermijnperspectief dat aan de bewoners kan geboden worden.

Met betrekking tot de versterking van de bewoners, benadrukten Turner & Fichter (1972) dat huisvesting een primaire behoefte is, en dat het daarom essentieel is voor het welbevinden van de mens dat hij zelf kan beslissen over zijn woonsituatie. Ze

maken een onderscheid tussen '*housing as a noun*' (huisvesting, als zelfstandig naamwoord: de grondstof of het product) en '*housing as a verb*' (huisvesten, als werkwoord: het proces of de activiteit). Wanneer '*housing as a noun*' wordt behandeld, leidt dat tot commodificatie van het wonen, waarbij bewoners gereduceerd worden tot consumenten of passieve begunstigden. In de context van '*housing as a verb*' krijgen de bewoners (mede) zeggenschap over de locatiekeuze, de financieringswijze, de keuze van de bouwwijze en de materialen, en de aanbestedings- en bouwstrategie van hun eigen woning. Eventueel kunnen ze zelfs betrokken zijn in de bouw. Om '*housing as a verb*' te realiseren moet het huisvestingssysteem volgens Turner & Fichter dan ook gebaseerd zijn op open diensten, waartussen gebruikers vrij kunnen kiezen, op basis van hun eigen wensen en noden op elk specifiek tijdstip. De mate van betrokkenheid en de beslissingsbevoegdheid van de bewoners zullen dan ook de maatstaven zijn voor de beoordeling van het versterkend karakter van de bestudeerde mobiele huisvestingsvormen.

De mogelijke betekenis op stedenbouwkundig vlak is belangrijk omdat 'tijdelijkheid' de laatste jaren ook als een thema naar boven kwam in de stedenbouw. Een voorbeeld daarvan is de opkomende 'tactische ruimtelijke planning' beweging (De Smet & Van Reusel, 2018). Deze nieuwe benadering kijkt niet langer naar 'wat zou moeten', maar naar 'wat kan'. Via tijdelijke ingrepen worden zo tastbare alternatieven voor de status-quo gecreëerd. We zullen dus ook nagaan in hoeverre de diverse mobiele huisvestingsvormen hun bewoners stimuleren om, samen met andere actoren, de stedelijke (rest)ruimte te gebruiken als proeftuin voor de ontwikkeling van innovatieve ideeën over de toekomstige stad.

Nieuwe vormen van mobiel wonen, enkele voorbeelden

Tiny Houses Belgium

Algemeen wordt aangenomen dat een *tiny house* een woning is met een oppervlakte van minder dan 50 m² (Tiny House Nederland, 2020). Er bestaan hierin talloze varianten, zowel verplaatsbare als niet-verplaatsbare. Tiny Houses worden vaak geassocieerd met een ecologische levensstijl, off-grid wonen en (gedeeltelijke) zelfbouw.

Mobiel wonen

Op het vlak van ruimtegebruik en huisvesting staan we vandaag voor een aantal belangrijke uitdagingen. Er is duidelijk nood aan alternatieve, meer flexibele woonvormen, die ook toegankelijk zijn voor kwetsbare burgers en die hen versterken in plaats van hen te benadelen.

AURELIE DE SMET, BURAK PAK, YVES SCHOONJANS [KU LEUVEN, FACULTEIT ARCHITECTUUR]
GERALDINE BRUYNEEL, TINEKE VAN HEESVELDE [SAMENLEVINGSOPBOUW BRUSSEL]

Lokaal groeit het besef dat ons huidige woonmodel, waarvan de nadelen op het vlak van mobiliteit, energievoorziening en ecologie steeds duidelijker worden, stilaan onhoudbaar wordt. En ook op ruimere schaal beginnen we te merken dat het neoliberale huisvestingsbeleid, waarvan we eerst dachten dat het onze wereld zou openen en verbreden, op termijn de mogelijkheden dreigt te verengen.

Dat komt onder meer tot uiting in een uniformering van woontypologieën en bouwoplossingen, met een (dreigend) verlies van de kennis over traditionele, plaatsgebonden benaderingen tot gevolg. Dit gebrek aan diversiteit zorgt vandaag voor een verminderde veerkracht van ons woonsysteem. In de context

van de huidige coronacrisis worden we hier extra hard mee geconfronteerd. Plots moet thuiswerken gecombineerd worden met het zelf opvangen van de kinderen, moeten ziekenhuizen hun spoedcapaciteit op korte termijn aanzienlijk verhogen, en kunnen kinderen die in een appartement wonen nergens meer heen om te spelen. Ook wordt het des te schrijnender zichtbaar dat dak- en thuislozen geen 'kot' hebben om 'in te blijven'. Onze bebouwde omgeving is blijkbaar onvoldoende flexibel om een dergelijke situatie goed op te vangen. Hoe kunnen we duurzamere en veerkrachtige woonmodellen ontwikkelen, die minder ruimte consumeren en die de bewoners zelf kunnen aanpassen aan hun specifieke noden en wensen?